

Список використаних джерел

1. Законознавство та законотворчість. Навчальний онлайн курс. 2020. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://e-learning.rada.gov.ua/storage/126/Програма-курсу.pdf>.
2. Широков В. А. та ін. Лінгвістично-інформаційні студії: Праці Українського мовно-інформаційного фонду НАНА України. У 5 томах Т. 1 : Наукова парадигма та основні мовно-інформаційні структури. Київ: Укр. мовно-інформ. фонд НАН України, 2018. С. 168 – 263.

Юлдашева Світлана Анатоліївна,

професор кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Термінологія є одним з найбільш динамічних складників лексичної системи мови. Вона характеризується постійним розвитком, зокрема й впливом інших мов. Жодна культура світу не розвивається в ізоляції, відірвано від інших культур. Одним із наслідків такого взаємозв'язку є поява іншомовних слів у мові кожного народу. Контакти народів зумовлюють культурний обмін, зокрема обмін словами [14, с. 229].

Питання про надходження та функціонування іншомовної лексики є одним із актуальних у дослідженні термінології. Воно завжди привертало увагу дослідників. Запозичення з інших мов є одним із активних джерел поповнення терміносистеми будь-якої мови. Кожна окрема термінологічна система мови відрізняється від інших пластів лексики значною кількістю запозичень з інших мов. Отож бо, слова іншомовного походження завжди були об'єктом уваги філологів, які досліджують історію запозичень, їх причини. Питанням функціонування слів-термінів іншомовного походження у мові спеціалістів та питанням запозичення й упорядкування термінів іншомовного походження займалися такі українські дослідники: О. Сербенська, Г. Онуфрієнко, Н. Руколянська, С. Головатий, Ю. Зайцев, І. Усенко, Н. Артикуца, Ю. Прадід, О. Юрчук, Б. Стецюк, І. Гумовська, С. Кравченко, В. Демченко, І. Кочан, А. Токарська, Г. Їжакевич, О. Копиленко, В. Радецька, В. Сімонюк, З. Тростюк, Т. Панько, Г. Мацюк, М. Васильєва, А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько та інші.

Правнича термінологія є специфічною системою, яка пройшла довготривалий процес формування, що зумовило генетичну неоднорідність її лексичного складу. Розвиток української правничої

термінології тісно пов'язаний з витоками та історією національного права, української державності та законодавства, історією української мови й науки. Тому в цій терміносистемі наявні як питомі одиниці, так і велика кількість іншомовних запозичень.

Ми поділяємо погляди науковців, що поповнення лексико-семантичного фонду мови іншомовними запозиченнями чи інтернаціоналізмами є інструментом збагачення мови і в жоден спосіб не суперечить функціонуванню рідномовного елемента [4, с. 120].

Словниковий склад правничої термінології сьогодні формують власне українські терміни (закон, бездіяльність, злочин, вирок, заповіт, право, правосуддя, злочин, скарга, уряд тощо) та запозичені терміни. Це запозичення із латинської, грецької, російської, французької, англійської, німецької, польської, іспанської, італійської, сербської, хорватської, польської та інших мов. Здебільшого, це слова латинського та грецького походження. Деякі елементи цих термінів увійшли в українську мову через романо-германські мови або за посередництвом слов'янських мов (наприклад, абдикація, акт, делегація, компетенція – ці терміни надійшли з латинської мови; такі терміни як локаут, страйк, корупція – з англійської мови; хартія, гіпотеза, політика, автономія – з грецької мови; авізо, контрабанда – з італійської мови). Ми проаналізуємо лише невеликий сегмент цих входжень.

До прикладу, як зазначає українська дослідниця М. Вербенец, у староруській та староукраїнській періоди мова права відчула іншомовні впливи з класичних (латини та греки), західнослов'янських (головним чином польської та чеської), а також західноєвропейських мов (передусім німецької).

Отже можемо констатувати, що таке процесуальне становлення національної терміносистеми властиве й іншим мовам – є універсальним законом прагнення функціональної довершеності термінологічних субмов [1, с. 106].

До староукраїнської мови латинізми початково переходили через грецьку, що перейняла частину латинської лексики. У XIV – XVII століттях латинізми запозичуються або безпосередньо, або за посередництвом інших мов, у тому числі польської. Історичні документи свідчать, що грамоти галицько-волинських князів XIV ст. були написані багатою полонізмами староукраїнською мовою. Відтак через мову грамот до староукраїнської проникали елементи польських зразків, про що неодноразово згадується у працях українських дослідників (І.І. Огієнко, В.Й. Горобець, В.А. Передрієнко, Л.Л. Гумецька, Л.В. Ажнюк та ін.).

Спільні запозичення латинських юридичних термінів є визначальною рисою української та польської юридичних терміносистем. Такі запозичення потрапляли, як зазначалося, спочатку

до польської мови через німецьку та французьку, а вже через посередництво польської до староукраїнської мови. У кінці XVI століття українські історичні джерела фіксують термін *uniwersal* (укр.) – через польську *uniwersal* (пол.) – з латинської *ūniversālis* (“загальний”), що спочатку мав у польській та українській мовах однакове значення, а саме: “розпорядчий акт адміністративно-політичного та юридичного характеру, який у Польщі видавали королі, сейм тощо [2, с. 92]”. Згодом його семантика розширилася і в Україні, ним позначали “відозву, звернення гетьмана до українського народу з закликом до боротьби з шляхетсько-польськими загарбниками [2, с. 92]”.

Отже, як бачимо, у наявності іншомовних запозичень важливу роль відіграють екстралінгвальні фактори. Значна участь латини, особливо в юридичній лексиці української мови, є наслідком впливу римського права на формування польської, а потім і української національних правових систем. Однак згодом правничі термінологія поповнювалася також і за рахунок впливів елементів з інших мов, таких як французька чи англійська, німецька, італійська, сербська тощо.

Зокрема, можна виділити групу англіцизмів, які були запозичені в українську мову вже давно, але функціонували поза межами терміносистеми. Сьогодні спостерігаємо активізацію англіцизмів *вердикт, парламент, спікер, інавгурація, бізнес, бізнесмен, брокер, копірайт, субвенція, букмекер, лобі, корупція, страйк, локаут, денонсація, імпічмент* тощо, які все частіше використовуються для позначення понять української суспільно-правової дійсності.

Аналіз досліджуваного матеріалу дав можливість зробити висновок, що запозичення іншомовних терміноодиниць є закономірним явищем і важливим засобом поповнення української правничої термінології.

Список використаних джерел

1. Вербенец М. Типологія системних відношень української та польської юридичних субмови // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2004. Вип. 10. С. 103-115. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apy1_2004_10_15.
2. Бурячок А.А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов. К.: Наукова думка, 1983. 248 с.
3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К. : Академія, 2006. 287 с.
4. Семчинський С.В. Семантична інтерференція мов: на матеріалі слов'яно-східнороманських мовних контактів. К.: Вища школа, 1974. 256 с.